

TYÖOLOLOTUTKIMUS 2010

Tutkimuksen tausta ja toteutus

Nuoret Lakimiehet ry:n aktiiviset toimijat törmäävät jatkuvasti erilaisiin työelämän ongelmallisiin käytäntöihin, jotka kohdistuvat erityisesti vastavalmistuneisiin ja muutamia vuosia työelämässä mukana olleisiin nuoriin lakimiehiin. Koska näistä käytännöistä on olemassa erittäin vähän faktatietoa edunvalvonnan välineenä käytettäväksi, päätti hallitus toteuttaa työolotutkimuksen selvittääkseen nuorten lakimiesten työelämän kokonaistilannetta. Tutkimuksessa haluttiin selvittää muun muassa työaikoja, ylittöiden määrää ja niiden korvaamista, määräaikaista työ- ja virkasuhteita, palkkausta, työhyvinvointia sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista / erillään pitämistä. Erityisesti tarkoituksena oli saada tietoa siitä, ovatko ongelmat niin yleisiä kuin usein luullaan. Koska monien näiden ongelmien kanssa on vaikeaa tulla julkisuuteen omalla nimellään, päätettiin kysely toteuttaa täysin anonyymisti.

Tutkimus toteutettiin heinä-syyskuussa 2010 internet-kyselynä Nuoret Lakimiehet ry:n kotisivuilla ja lähettämällä vastauslomake jäsenille myös jäsenlehden yhteydessä. Kehotus vastata internet-kyselyyn lähetettiin sähköpostitse yhdistyksen sähköpostilistalle, jolla on yli 800 nuorta lakimiestä.

Tutkimukseen saatiin yhteensä 58 vastausta, joista 53 sähköisesti ja 5 paperilomakkeella. Vastaajista 72,4 prosenttia ilmoitti olevansa Nuoret Lakimiehet ry:n jäsen, ei-jäsenten osuuden ollessa 27,6 prosenttia. Koska kutsu tutkimukseen osallistumiseksi lähetettiin avoimena kutsuna kaikille nuorille lakimiehiille, ei täsmällistä vastausprosenttia voida antaa. Sängin vähäinen vastausmäärä saattaa kertoa kuitenkin siitä vallitsevasta pelon ilmapiiristä, joka estää työpaikan ongelmista puhumisen; niistä ei uskalleta kertoa edes nimettömänä. Syynä vastausten vähäisyyteen saattaa olla myös se, etteivät elämän ruuhkavuosia elävät yksinkertaisesti ehdi/jaksa käyttää aikaansa mihinkään ylimääräiseen.

Vastaajien taustatiedot

Lähes kaikki vastaajat olivat alle 40-vuotiaita, syntymävuosien keskiarvon ollessa 1979. Vajaat 50 prosenttia vastanneista oli alle 30-vuotiaita. Naisia vastaajista oli lähes kaksi kolmasosaa.

Vastaajat olivat lähes poikkeuksetta valmistuneet 2000-luvulla, keskiarvoisen valmistumisvuoden ollessa 2007. Vastaajista 38,6 prosentilla ensimmäinen valmistumisen jälkeinen työpaikka oli pysyvä ja vastasi koulutusta. 54,4 prosentilla työpaikka vastasi koulutusta mutta oli määräaikainen. 7 prosentin työpaikka ei vastannut koulutusta.

Asianajotoimistot työllistävät reilun kolmasosan vastaajista. Seuraavaksi suurin sektori on valtio, joka työllistää reilut 20 prosenttia vastaajista.

Määräaikaisuudet vaivaavat joka neljättä

Toistaiseksi voimassaolevassa työ-/virkasuhteessa työskenteli 72,4 prosenttia ja määräaikaisessa 25,9 prosenttia. Osa-aikaisessa työ- tai virkasuhteessa työskenteli ainoastaan 1,7 prosenttia vastaajista.

Määräaikaisuuden peruste oli ilmoitettu 60 prosentille virkamääräyksessä tai työsopimuksessa. Muutoin kirjallisesti peruste oli ilmoitettu 20 prosentille vastaajista ja suullisesti 13,3 prosentille. 6,7 prosentille vastaajista määräaikaisuuden perustetta ei ollut ilmoitettu lainkaan.

Lähes kolmannes vastaajista ilmoitti määräaikaisuuden perusteeksi perhevapaasijaisuuden. 18,3 prosenttia ilmoitti hoitavansa muuta sijaisuutta ja 6,3 prosenttia avointa tehtävää. Projektin määräaikaisuus oli määräaikaisuuden perusteena 12,5 prosentilla. Muu peruste määräaikaisuudelle oli lähes kolmanneksella. Kysyttäessä mikä tämä muu peruste on, vastaukseksi saatiin muun muassa virantäyttökieltoa, määräaikaisia täyttölupia yms. Suurin osa kohtaan muu peruste vastanneista ei kuitenkaan yksilöinyt tätä perustetta.

Bruttopalkka 4 119 euroa kuukaudessa

Kaikkien vastaajien keskimääräinen bruttopalkka ilman ylityökorvauksia toukokoukussa 2010 oli 4 119 euroa ja mediaani 3 785 euroa.

Vastaajista 76,8 prosentille maksettiin kiinteää kuukausipalkkaa. Kiinteän palkan ja provision yhdistelmää maksettiin 16,1 prosentille vastaajista. Pelkän provisiopalkkauksen varassa oli 3,6 prosentti vastaajista.

Reilu kolmannes vastaajista ilmoitti saavansa vuosittain yrityksen tulokseen ja/tai työsuoritukseen perustuvia bonuksia. 13,8 prosentille maksetaan bonuksia, muttei säännöllisesti. Jotenkin muuten bonuksia maksettiin 3,4 prosentille: *”ylimääräisistä projektitehtävistä saisi bonusta, ei käytännössä toteudu”*. Vajalle puolelle vastaajista ei makseta mainittuja bonuksia.

Ylitöitä tehdään paljon ilman korvauksia, koska annetut työt on hoidettava

Säännöllinen työaika oli lähes kaikilla vastaajilla sovittu ja sijoittui välille 37-40 tuntia viikossa. Vastaajien keskimääräinen toteutunut työaika oli 40,5 tuntia. Lähes viidennes vastaajista ilmoitti tehneensä 50 viikontyötuntia tai enemmän. Asianajoalalla keskimääräinen toteutunut työaika oli 43,9 tuntia ja reilu kolmannes ilmoitti tehneensä 50 viikkotyötuntia tai enemmän.

Ylitöitä ilmoitti tekevänsä 71,9 prosenttia. Heistä vain vajaa kymmenen prosenttia ilmoitti, että ylitöistä sovitaan yleensä aina työnantajan kanssa tapauskohtaisesti. Valtaosa ilmoitti tekevänsä ylitöitä, koska annetut työt on hoidettava. Asianajoalalla ylitöitä ilmoitti tekevänsä lähes jokainen, koska annetut työtehtävät on hoidettava.

21,4 prosentille vastaajista ylityöt korvataan osittain tai joskus: *”osa sovittu sisältyväksi palkkaan, osasta saa joskus vapaata”*. Vastaajista puolet ilmoitti ettei ylitöitä korvata heille millään tavalla. Huonoin tilanne oli asianajotoimistoissa, joissa kaksi kolmannesta kaikista alalla työskentelevistä nuorista lakimiehistä tekee ylitöitä täysin korvauksetta.

Vastaajista reilu kolmannes ilmoitti, että ylityökorvaus on sovittu tai katsottu sisältyväksi palkkaan. Vastaajista ainoastaan 25 prosenttia ilmoitti saavansa työaikalain mukaisen täyden korvauksen ylitöistä.

Työuupumus huomattava ongelma

Kaikista vastaajista 11,7 prosenttia ilmoitti työmääränsä jatkuvasti liian suureksi ja 40 prosenttia ajoittain liian suureksi. Asianajoalalla työtaakkansa koki ajoittain liian suureksi jopa 57 prosenttia ja jatkuvasti liian suureksi 9,5 prosenttia.

Kaikista vastaajista 67,9 prosenttia ilmoitti kokeneensa työuupumuksen oireita tai työstä johtuvaa liiallista stressiä. Asteikolla yhdestä kymmeneen (1 = ei ongelmia – 10 = vakavia ongelmia) keskiarvoksi työuupumuksen oireita kokeneista saatiin 5,1, mediaanivastauksen ollessa 6. 15 prosentilla uupumusoireet olivat 8-10 tasolla.

Esimiesten epäasiallinen käytös yllättävän yleistä

Vastaajista 40 prosenttia ilmoitti kokeneensa joko tämänhetkisessä tai aikaisemmissa työpaikoissa epäasiallista käytöstä esimiesten taholta. Tästä reilu 22,7 prosenttia on ollut kiusaamista sekä samoin 22,7 prosenttia työnjohtovaltuuksien ylittämistä. Seksuaalista häirintää ilmoitti kokeneensa 18,2 prosenttia.

Lisäksi muunlaista epäasiallista käytöstä ilmoitti kokeneensa 60 prosenttia vastaajista:

"jatkuva korvaamattomien ylitöiden tekemisen ehdoton vaatimus"

"lähinnä huonoa henkilöstöjohtamista, vähättelyä ja työn arvioimista pelkästään rahallisen tuloksen perusteella"

"epäasiallista vallan käyttöä, vittuilua, selän takana haukkumista"

Oikeustieteelliseen koulutukseen toivotaan lisää käytännönläheisyyttä

Oikeustieteellisen koulutuksen koki antavan riittävät valmiudet työhön täysin 53,4 prosenttia vastanneista ja osittain 41,4 prosenttia vastanneista. Ainoastaan reilu viisi prosenttia ei koe nykyisen oikeustieteellisen koulutuksen antavan riittäviä valmiuksia työhön.

Kehittämiskohteita kuitenkin löytyy. Kahden kolmasosan mielestä koulutusta tulisi kehittää lisäämällä käytännönläheisyyttä oikeustieteellisen opetukseen. Reilu kymmenes toivosi enemmän pienryhmätyöskentelyä ja yksilöllistä ohjausta sekä saman verran vastaajista lisätietoja työelämän eri vaihtoehdoista. Myös muita kehittämisideoita esitettiin:

"esiintymis- ja neuvottelutaidon opetusta lisää, englannin kielen opetusta ja/tai englanninkielisiä opintokokonaisuuksia enemmän"

"enemmän taloustiedettä"

Ura ja perhe

Uran ja perheen yhdistämisen kokee nykyisessä työssään mahdolliseksi 78,2 prosenttia, joten viidennes vastaajista ei koe, että perheen perustaminen olisi nykyisessä työpaikassa työskennellessä mahdollista. Syitä on monia:

"painostus ylitöihin"

"koska töitä olisi enemmän kuin ehdin tekemään, eikä työpäivän jatkaminen lapsen nukkumanmenon jälkeen ole mielekästä kovin pitkään"

"Olen määräaikaisessa työsuhteessa eikä tietoa jatkosta tai työpaikan vaihdosta vielä ole. Määräaikaisuus tekee epävarman olon. Aion kuitenkin keskittyä perheen perustamiseen lähitulevaisuudessa."

Palkkaa perhevapaiden ajalta maksetaan työehtosopimuksen määräysten mukaisesti 29,3 prosentille ja muuten 17,2 prosentille.

"Nykyinen työnantajan maksaisi, sillä kokee sen normaaliksi työnantajavelvollisuudeksi. Aikaisemmassa työpaikassani ei työnantaja maksanut vapaaehtoisesti palkkaa äitiysvapaan ajalta, vaikka maksoi isyysloma-ajan palkkaa miespuolisille työntekijöille. Sain palkkaa äitiysvapaan ajalta vasta nostettuani asiasta metelin."

Yhteenveto

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta nuorten lakimiesten uran alkupuolelle kasautuvan suuria vaikeuksia. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ei välttämättä ole ongelma mutta niiden erottaminen on sitä yhä useammalle.

Määräaikaiset työ- ja virkasuhteet ovat yleisiä, etenkin valmistumisen jälkeisessä ensimmäisessä työpaikassa. Määräaikaisuuksien perusteen ilmoittamiskäytännöissäkin riittää vielä petrattavaa.

Jatkuva ylitöiden tekeminen, varsinkin ilman asianmukaista korvausta, aiheuttaa huomattavaa uupumista. Mutta niin kauan kun lakimiehet ovat valmiita tekemään töitä lahjaksi, niin kauan myös työnantaja niitä odottaa.

Ongelmakohtiin ei puututa, ellei niitä tuoda aktiivisesti esille. Faktat onkin nyt nostettava keskusteluun ja ryhdyttävä yhteistyössä etsimään keinoja nuorten lakimiesten työolojen parantamiseksi.

25.10.2010

Nuoret Lakimiehet ry, Unga Jurister rf